

Ferencz e. Győző

Könyvtükör zalai kiadványokról

Tantalics Béla: A Bánffy-család szellemi hagyatéka

Immár évek óta járunk a lendvai Bánffy Központba, s bizony hiányos ismeretekkel a névadóról. Már csak ezért is fontos volna minél többet – lehetőleg mindent – megtudni a környék egykori földbirtokosáról. Ebben fölbecsülhetetlen segítségünkre sietett a nyugalmazott lenti tanár, Tantalics Béla sorrendben 15. helytörténeti könyvével (az elsőt még 1988-ban adta ki).

„A könyvet olvasva talán éppen a közösség iránti felelősségtudatról való gondolkodásra készítetést érzem a legnagyobbak. Lelkész, gazdatiszt, köznemes és arisztokrata miként tudta felelősséggel, a mások iránti felelősséggel megtalálni saját érdekeinek érvényesíthetőségét.” – írta ajánlásában az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgatója, aki különösen értékes segítséget nyújtott a szerzőnek az elmélyült kutatáshoz. Már az ő személye is jelzi a kiadvány fontosságát és színvonalát. A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Képcsarnokában ismeretlen Bánffy-festményhez jutott a szerző, akinek a lektora – az MTA Történettudományi Intézetének főmunkatársa, az ELTE docense – a Bánffyak korát részletező bevezetővel segíti az olvasót az eligazodásban: a mohácsi vereség, Magyarország három részre szakadása, a 100-120 kisebb-nagyobb várból álló végvár vonal kiépülése, a magyarságot folyamatosan fenyegető Habsburg és oszmán veszély volt az a közeg, amelyben fenn kellett maradnia a Bánffy-családnak, s nemcsak a maga, hanem a térség – és most már az utódok, valamennyiünk – hasznára is.

Már csak azért is fontos az alapos megismerés, mert – ahogyan Tantalics Béla írja – „Az alsólendvai Bánffy-nemzetség tagjai a XIII. századtól négy évszázadon át meghatározó szerepet töltek be Lendva, vele együtt Lenti, sőt a történelmi Magyarország életében. A család tagjai – Lenti várának tulajdonosai – fontos közigazgatási, katonai tisztségeket töltek be az 1600-as évek közepéig, a család kihalásáig.” Felfogásukat jellemzi talán a legfontosabb, Bánffy János nádor jelmondata, amely a róla készült festményen is szerepel – természetesen latinul –: Bölcsesség legyen a beszédben.

Talán türingiai, de lehet, hogy Graz környékéről jött be és vált magyarrá a III. István által behívott előkelő

német lovag 1163-ban, hogy segítse az uralkodót a Csákok leverésében. Jutalmul került Hahold (a nép szerint Hahót) ispán, a Bánffyak egyik ősének birtokába 1172-ben Lenti (Nempti). Az országos levéltárban fölfedezett családfát közkinccsé is teszi a szerző. Így aztán megtudható, hogy a Hahót család nevét egy 1334. augusztus 28-án kelt oklevélben már Lendvainak említik, majd akkor is, amikor Lendvai Miklós megszerezte Csesztreg birtokát is. Nagy Lajos király 1366-ban már Lendvai (I.) Miklós fiainak, „Lendvai Bánffy Istvánnak és Jánosnak lendvai birtokukon évenként tartandó vásárra jogot adományozott...”. Miklós atyja, a családfa szerinti

I. István ugyanis Horvát- és Tótország bánja volt, tehát „Ő kezdett Bánffynak nevezetni”. Később aztán már el is maradt a Lendvai megkülönböztető előnév, s maradt csak a Bánffy.

A szerző korát meghazudtoló kitartásának eredményeképpen ismerheti meg a mai olvasó a már csak a „lindwai Bánffynak” nevezett Miklós részére 1481-ben kiállított és Mátyás király által aláírt adománylevelet, amelyet a zágrábi(!) állami levéltárban lelt meg. Két év múlva már bárói rangot kap és engedélyt vörös pecsét használatára. A szerző sokágú kapcsolataira jellemző, hogy a trakostyáni Draskovits-féle kastélymúzeumban Bánffy Miklósról és feleségéről, Draskovits Annáról található festményt maga a múzeum igazgatója, Ivan Mravljincics fényképezte le, amint az apósát és az anyósát is.

Különös jelentőségű, hogy éppen a protestáns Bánffy Miklós jóvoltából telepedett meg Lendván Hoffhalter Rudolf, s Zala megyének az általa alapított, föltehetően első nyomdájában adta ki Kultsár György tanító és prédikátor három könyvét. Ugyanis Lendván már a XIV. században működött plébánia iskola, amely az 1500-as évek végére már középiskolai színvonalat ért el. A Habsburg Udvar 1 év múlva el is üldözte az eretnek nyomdászt, aki Zrínyi György drávavásárhelyi birtokára került, majd Debrecen lett az otthona. Ő adta ki az első magyar nyelvű számtankönyvet.

Ugyancsak fontos szerepet tölthettek be a Hahold-Bánffyak a templomok építésében Alsórajktól Szécsiszigetig, Oltárctól Pölöskéig, Zalaszabariig, Zalaszentmártonig. Márpedig a templomok színhelyei voltak a közösségi életnek, a közös éneklésnek, a nyelv megőrzésének és az írásbeliség elterjedésének akkor, amikor mindezekre más lehetőség nem kínálkozott.

Irodalmi alkotások előmozdítói is voltak a Bánffyak. Ráskai Gáspár 675 verssorból álló kalandtörténetet írt 1551-52-ben Vitéz Franciscórol és az ő feleségéről – s ez olvasható is a könyvben. Horváth János, Nemeskürty István, s a zalaegerszegi irodalomtörténész, dr. Németh József (akinek a Bánffy-kötet létrejöttében is szerepe volt) ugyancsak elismerően írt róla. Ugyanígy külön értéke a könyvnek, hogy 62 oldalon tette közzé a Bánffy-család naplóját, amelyben a latin mellett még héber és görög beírás is található, Oborni Teréz jóvoltából pedig a bejegyzések magyar nyelvű fordítása is. Rengeteg jegyzet, gondos névmutató, valamint angol, német, szlovén nyelvű összefoglaló teszi teljessé Tantalics Béla tudományos értékű, 284 oldalas munkáját, amelyet a Lenti Honismereti Egyesület adott ki 20 támogató jóvoltából.

Zalai Nagy Lajos: Legenda és valóság – Történelmi morzsák a botfai uradalom évszázadaiból (1548- 1945)

Szülőfalujának – 1982 óta már Zalaegerszeg városrészének – állít emléket a szerző a törpelemezzel is gazdagított karcsú kötet közreadásával. A botfai citerások mindenese így és kották becsempészésével is énekelhetővé tette a helytörténetet. Írja is az ugyancsak helytörténész dr. Gyimesi Endre, zalaegerszegi polgármester az előszóban, hogy „nem árfogó folyamatok, lehatárolt történeti korszakok helyi eseményeinek ismertetése és elemzése, sokkal inkább a történettudomány és társadalomtudomány (mint zenetörténet, földrajztudomány, statisztika) tényeinek, adatainak és az elődök szellemi örökségének, a néplélek megidézett alkotásainak különös egységgé forrasztása...” a könyv. Így vált Nagy Lajos szerzőtársává László Imréné, Ferincz Adrienn, Pékné Kupó Bernadett, Nagy Sándorné számos botfai dal éneklésével.

Megidézi a szerző az aradi vértanú Pöltenberg Ernő kötődését a botfai kastélyhoz, megismerkedhetünk a községet minden szempontból gazdagító Hűvös Salamon gazdálkodóval, akit aztán a nyilasok és a csendőrök elhurcoltak – igaz, hogy a szegények jótévedője volt, de mégis csak zsidó...

A történelmi morzsák érdekes értéke a Botfa alatt csörgedező Válicka pataknak nevet adó gyönyörűsége kisasszony verses története.

A Válicka Citerabarátok Egylete által kiadott kis könyv megjelenését támogatta 20 magánszemély (még Katalóniából és Németországból is), gazdasági társaság, alapítvány, önkormányzat.